

Robert Mlinarec, Izbor iz proze (2013)

Polnoćka

Zoranu Feriću, bez uputnice

Mnogima se od nas na sâm spomen bolnice promijeni izraz lica, ubrza puls i ludo poskoči tlak, te u glavi na brzinu prevrte sve neugodne i bolne situacije u kojima smo se našli kod liječnika ili stomatologa. Ljudi u bijelom, kojima se u načelu ili vjeruje ili ne vjeruje, nerijetko su u prilici odlučivati o našim sudbinama, rezati ili ne rezati, liječiti ovako ili liječiti onako.

Osobno nemam zazora od bolnica, pogotovo naših hrvatskih, možda zato jer ih i nisam prečesto pohodio. Naime, odavno sam u duhu sistema "sam svoj majstor" u kućnoj radinosti, a oslanjajući se na tradicije etno-medicine koju sam godinama studirao, razvio neke vlastite metode liječenja, koje će vjerujem, u budućnosti prihvatiti i oficijelna medicina.

A ako se već mora ići u bolnicu, razradio sam nekoliko pravila koja su se do sada pokazala učinkovitim: ako je u pitanju kirurški zahvat, najbitnije je da operiraju Slovenci, jer su oni u prosjeku najprecizniji kirurzi i piju tek nakon radnog vremena, potom treba vrlo selektivno gutati sredstva za smirenje u postoperativnom oporavku te tijekom oporavka piti isključivo laško pivo (potajice, naravno) kako bi se količinom B-kompleks vitamina i tekućine poradilo na dobrom metabolizmu i što bržem uspostavljanju ravnoteže u organizmu.

A upravo je pivo, barem što se mene i mojih betega tiče, najučinkovitiji i omiljeni lijek alternativne medicine.

Nema tu puno mudrosti.

Način primjene i doziranje: dva do tri piva treba što brže popiti, po mogućnosti poslije obroka; to je dobar analgetik, antipiretik, diuretik, umirujuće sredstvo. Nakon nekoliko sati ponoviti s istom dozom, te ponavljati terapiju još nekoliko puta uzastopce tijekom dana.

Kontraindikacije: ukoliko se predozirate može idućeg jutra doći do glavobolje. U tom slučaju preporučuje se ponoviti identičnu terapiju, ali s manjim količinama piva. Povijesna je zanimljivost da su pivom liječili već u starom Egiptu, uglavnom kožne bolesti i bolesti očiju, posebice ječmenac. Nadalje, čir i prišteve liječimo listom svježeg kupusa ili pečenim lukom, uhobolju zagrijanim jestivim uljem, a i rakija se pokazala kao jedan od najuniverzalnijih i najkorištenijih narodnih lijekova: od oka, zuba, grlobolje, rana, masaže, razderanih madeža.

Može se primjenjivati za vanjsku i unutrašnju upotrebu. To sam naučio od bake Kate, koja će uskoro biti stogodišnjakinja: ona zna sve kako se liječilo nekada u Bosni i to definitivno funkcionira. Uz to, naravno, dnevno treba izmoliti i koji očenaš i zdravomarijo za zdravlje, to je recept za dug i sretan život. Nadalje, nerijetko se liječim, ako ipak nešto krene naopako, osim pivom i češnjakom, mrkvom, vinom, medom i limunom.

Češnjak je univerzalni prirodni antibiotik, koji volim u hrani, ali i grickati pred televizorom umjesto čipsa. Narežem dva-tri režnja na tanke listiće i... Poznato je da su njime liječili kugu u srednjem vijeku, a i do dana današnjeg ostao je najbolji lijek protiv vampira i policajaca. Jer koji će vas, molim lijepo, policajac pitati za vozačku i prometnu dozvolu nakon što spustite staklo na vratima Vaše makine, a iznutra opali neopisivi bazd smjese mirisa: luka, bijelog luka i špeka... Lijek i namirnica koja mora biti u svakoj kućnoj ljekarni.

O vinu u medicini su naširoko pisali već antički liječnici, a zadnjih godina i francuski znanstvenici. Interesantno je da je većina njihovih radova i otkrića objavljena neposredno nakon Martinja, dakle kada su i empirijski potvrdili svoje hipoteze. Crnogorski Vranac uz svaku bocu ima i liječnički certifikat, *pro cordem* stoji u bijeloj knjižici uz liniju koja prikazuje otkucaje srca. I s ovim lijekom postoji samo jedna opasnost, predoziranje. No, o vinu, kasnije.

Vjerojatno bih se ja do sada izvještio i u liječenju akupunkturu, ali supruga mi je zabranila da joj zabijam iglice po tijelu i tako uskratila neophodnu praksu, iako sam nabavio originalne kineske knjige i karte energija tijela. Njeno objašnjenje je bilo da slika ne govori sve, da bih trebao pročitati i tekst uputa na kineskom uz ilustracije. Kineski, kako? Na lutki za napuhavanje, koju ipak s vremena na vrijeme intimno koristim, akupunkturu nije moguće vježbati. Naime, *feedback* je uvijek isti: ona se ispuše i ne kaže ništa, a meni ne preostaje ništa negoli uzeti pribor za krpanje guma na biciklu.

Drugo je pak pitanje, što obični smrtnici misle o liječnicima?

Jedna teorija je, da su liječnici skoro pa svemogući.

Drugi pak podržavaju teoriju, a u njoj i sam nalazim zrnice istine, da liječnici ne znaju ništa, baš kao ni filozofi, da tapkaju u poluznanju, a jedino pravo i korisno liječničko zvanje je ono kirurško, dakle zvanje vještih zanatlija koje su u srednjem vijeku obavljali brijači. Istina je, vjerojatno, negdje na pola puta...

A bolnice?

Osim da su tmurna mjesta, nerijetka je asocijacija da su bolnice i mjesta prepuna seksa. Poznao sam stanovitu Ingrid R. koja je studirala medicinu u Zagrebu samo zato jer su neke njene pubertetske seksualne maštarije bile vezane uz bolničku garderobu, noćnu smjenu, klompe i dlakava liječnička prsa. Bila je odlična studentica, željela je specijalizirati dermatovenerologiju, ali je završila na psihijatriji. Ne kao liječnica, već kao pacijentica.

Čuo sam samo mnogo priča, a valjda gdje ima dima ima i vatre, gotovo u stilu bajki i legendi, o tome što se događa iza bolničkih zidova, posebice u noćnoj smjeni. Meni, kao laiku, jedino nije jasno kako se liječnici, koji bi trebali biti racionalna bića prvoga reda, motiviraju za seks po garderobama, stolovima za preglede, sobama za odmor, laboratorijima, u prostorima za tuširanje... Zar im jedan mali dio mozga ne signalizira neprekidno: tuš kabina nije dezinficirana, bakterije su u zraku i svuda oko nas, možda su virusi dospjeli zrakom sa susjednog, infektivnog odjela, je li njena vaginalna flora u granicama normale, kakvu floru i faunu on ima u ustima, nije li kondom možda u procesu proizvodnje okužen? Ali, liječnici valjda znaju...

I ne trebamo prema njima biti prestrogi, ta i oni su ljudi.

Da me krivo ne bi shvatili, nisam im nezahvalan, jasno mi je da bi bez njih bilo još mnogo teže u životu... ili ne bi? Nadam se da ova priča neće dospjeti u ruke nekog strogog liječnika, ili se barem nadam da će mi isti pod stegom Hipokratove zakletve, ako se ne slaže sa mnom, naći prikladno mjesto ipak u otvorenom odjelu nekog zavoda za umobolne...

Moj dugogodišnji strah od stomatologa, noćne more mnogih mojih poznanika, nestao je kada je na zamjenu mom ostarjelom (socijalnom) zubaru koji je uvijek bio namrgoden i gundav, stigla lijepa i mlađahna dentistica. Osim tihe glazbe u ordinaciji, sjećam se da me nježno i strpljivo obrađivala. Vrhunac je bio kad mi je jednom prilikom morala plombirati kutnjake, a da bi nešto vidjela u mojim tijesnim ustima, gotovo je legla na mene. Njena obla i topla lijeva sisa opuštena u slobodnom padu, bila je tada najbolje sredstvo za smirenje, i gotovo da mi je bilo žao što je nakon petnaestak minuta završila s poslom. Poslije su se nada mnom nadvijale uglavnom zubotehničarke, koje također čuvam u najljepšem sjećanju i zahvalan sam im za brigu koju su pokazivale za malog, uplašenog čovjeka. Ipak, još uvijek malo strahujem od zubara, no danas više zbog priče o sumnjivim termostatima mog obiteljskog liječnika doktora Ferića. Naime, on mi je jednom prilikom u povjerenju, u "Vinodolu", ispod glasa, rekao da

termostati koje ugrađuju u njemačke sterilizatore koji se uglavnom nalaze po zagrebačkim stomatološkim ordinacijama proizvode na Dalekom istoku, a da je za besprijevano funkcioniranje termostata najvažniji bimetal i čistoća materijala od kojeg je izrađen. A kako se zna da kineske čeličane i ostala njihova teška industrija još nisu na zapadnom tehnološkom nivou, te ne postižu onakvu kvalitetu materijala kakvu bi trebalo, mi zapravo ne možemo biti sigurni ni u plus-minus pet stupnjeva, dakle pri kojoj se temperaturi ovi isključuju. I moguće je, šaptao mi je dr. Ferić, da se sterilizatori zbog tog kineskog onečišćenog metala, isključuju i prije same temperature sterilizacije, što znači da na zubarskom priboru imaju šansu preživjeti, primjerice virusi HIV-a. I onda stomatolog, i ne znajući što čini, velikodušno donira viruse preko svojih pomagala, kao u igri šalji dalje, svojim pacijentima. Nakon što mi je to ispričao, dr. Ferić je mirno nastavio jesti svoj odrezak sa šampinjonima, priborom koji je naravno donio od kuće. Od kirurškog čelika, iz kućnog sterilizatora.

Kao optimistični fatalist, koji misli da je sve predodređeno, mogao bih se bez grižnje savjesti i sâm oprobati na nekom liječničkom polju, recimo postati psihijatar, ili još bolje psihoterapeut... Tu samo treba uporno slušati i ponešto pričati, a topla ljudska riječ ipak najbolje pomaže. U knjizi o tipovima psihoterapija koju ljubomorno čuvam, našao sam nekoliko koje redovito prakticiram: terapiju slikanjem, pisanjem, šetnjom, radom. Pa ako to radim svaki dan, mogao bih valjda i druge uputiti u tu tajnu. Za sada mi jedino nedostaje prostor za ordinaciju, jer je nezgodno to raditi u kućnoj radinosti dok se kuha ručak ili dok djeca seciraju hrčka ili žabu. No, valjda ću uspjeti s našim Ministarstvom zdravstva napraviti nekakav aranžman o podnajmu.

Ipak, vratimo se na načelno pitanje, vjerujem li bijelim kutama sa stetoskopom oko vrata ili ne? Ustvari, definitivna potvrda, dakle baš ona koja potvrđuje pravilo, zašto ipak vjerujem liječnicima, i to slovenskim, dogodila se s Badnjaka na Božić, sredinom devedesetih kad se Pohorje zabijelilo već početkom prosinca. Tada sam spoznao koliko sućuti, humanosti i druželjubivosti može imati liječnik za nepoznata čovjeka.

Završio sam na hitnoj pomoći u gradu kroz koji sam do tada uglavnom samo prolazio, zahvaljujući zaspalom gastarbajteru, koji se kao i ja, vraćao kući odnekud iz Europe. Frajer mi se na semaforu zabio u alfu, friško ispoliranu i sređenu, i napravio totaluku. Policija, hitna, pomoć na cesti. Auto koma, meni ništa, tek nekoliko ogrebotina, krv iz nosa i malo zbunjenosti, ali policajac me ne pušta.

– Gospodine, sve ćemo brzo riješiti, jasno je da je on skrivio udes. Molim Vas da sada odete do bolnice na pregled, da bi mogli zaključiti zapisnik.

Bolnička kola, s mladom i rasnom Štajerkom na prednjem sjedalu, odvezla su me na kontrolni pregled. A tamo kreće nova priča. Krv, urin, temperatura, tlak, pregled zjenica, čudna pitanja... i sve to na Badnjak.

– Ljudi, ja bih doma. Čekaju me.

Saopćavaju mi da sam doživio lakši potres mozga, da ne bi trebalo biti nikakvih posljedica, ali da je procedura takva da me moraju zadržati 24 sata na odjelu, te da potom, ako sve bude u redu...

Isprva sam se protivio, ali nije pomoglo. Dobio sam pidžamu, dao odjelnoj sestri broj telefona na koji će javiti da dolazim sutra vlakom, te su me odveli u prolaznu sobu, kako su zvali sobu najbližu traumatologiji.

Legao sam u polumrak, vrata prema hodniku bila su pritivorena, a u sobi na ležaju do mene, hrkao je neki nepoznati nesretnik.

– Kakav će ovo biti Božić, pomislih.

Nisam mogao zaspati, glasovi s odjela, u tihoj zimskoj noći, bili su ipak preglasni. I što se sve može saznati u dvadeset i četiri sata...

Dobro je, naime, poznato da se liječnici vole družiti međusobno, te da su i odlični organizatori. Tako su osnovali svoj bolnički sindikat, priređuju izlete, putovanja u inozemstvo, posjete kazalištima i muzejima, preko sindikata nabavljaju gurmanske delicije i vino izravno od proizvođača, izložbe slikara amatera, i naravno, gotovo svaka veća bolnica ima svoje liječničko pjevačko društvo. Druga slovenska bolnica po veličini, imala je čak dva pjevačka društva, kolokvijalno nazvana "Stari pijeveci" i "Mladi pijeveci". "Stari pijeveci" kojima su uglavnom pripadali primarijusi, specijalisti i ostali preko pedeset godina, njegovali su slovensku pjesmu u soul i džez obradama. Tako su poznate slovenske uspješnice i evergreene obrađivali u maniri standarda američke crnačke duhovne glazbe, naravno višeglasno, uz pucketanje prstima i udaranjem dlanova. I dok su stara gospoda vježbala u lijepo osvijetljenoj i namještenoj dvorani za skupove na drugom katu bolnice, mladi su stažisti, specijalizanti i bolničari, kako to obično biva s mladima dok ne ostare, bili bačeni u

podrum, u atomsko sklonište, gdje su glasno, na engleskom pičili punk i rock standarde, i to žestoko. Jedan od njih, Mitja Z., bio je toliko obuzet glazbom, da bi znao prvi dio svoje popodnevnice smjene provesti za bubnjevima u podrumu udarajući po bateriji i činelama poput heavy metal divljaka, a potom bi se mirno, sa zadovoljnim tajanstvenim smiješkom, vraćao u svoju otorinolaringološku ordinaciju.

Kako je te noći općenito bilo malo dežurnih u bolnici, a većina se ipak bavila privatnim seciranjem pečenih domaćih životinja, pjesma je bila tiha, prigušena.

A onda je netko pitao: Hoćemo li odigrati koju igru? Do te noći nisam znao da postoje i bolničke igre, a uz sve moje spoznaje o liječnicima i njihovoj primjernoj organizaciji svakodnevice, odmah sam se upitao postoje li možda i Doktorske olimpijske igre.

Nakon što su nekih dva-tri sata lagano mezili (posla i nije bilo previše, kao i obično u te dane) i poprilično cugnuli iz domaćih pletara, dizanjem ruku su odredili protiv koga će se kladiti.

Kad je izbor pao na stanovitu Ninu, vitku i seksipilnu liječnicu, shvatio sam da je to upravo ona koja me dopratila u bolničkim kolima na odjel.

U košaricu na sredini stolića, vidio sam to nakon što sam se primakao odškrinutim vratima svoje sobe, stavljali su novčanice od deset ili dvadeset eura i izvikivali neke brojke, u stilu 1.03, 1.44, 0.94, 1.20...

Nina je rekla, ispod 0.85. Dakle, prva disciplina: "Koliko promila?"

– 'Oće l' puhat il' da vadim? – pitao je sa smiješkom medicinski brat Bosanac, glavni zajebant u bolnici podno Pohorja. Uopće, teško je zamisliti slovenski identitet bez tih dobrodušnih južnjaka, kao najduhovitijeg i najnadrealnijeg dijela alpske populacije...

– Kakvo puhanje, vraga, hoćemo točno! Bodi!

Nina je rutiniranim potezom potegla lijevi rukav kute prema ramenu, a Mirko, bolničar, oblizivao se na njenu venu poput starog vampira.

– Žilo, žilice, pokaži se!

Stiskao joj je gumu oko nadlaktice. Nina se smješkala, kao da se radi o najobičnijem skidanju šminke ili rezanju noktiju.

– Evo ga, kreće...

Lovio je u epruvetu krv boje cvičeka, dok je Nina podigla sljedeću čašu pinota i nazdravila prisutnima.

– Za nas i bolnicu!

– Za zdravlje! – odgovarali su prisutni.

Uskoro se vratio Mirko s ispisom iz laboratorija.

– Jebi ga, 0.79, popušili smo!

Nina, moj tajni favorit, bila je najbliže činjeničnom stanju promila u vlastitoj krvi i pristojnih je 190 eura smotala u džep na kuti.

Događaji na prijemnom odjelu nisu mi dali spavati. Ipak, te sretne večeri pune novih spoznaja, usprkos blagoj glavobolji, događalo se svašta. Nina je nastavila sada nešto intenzivnije ispijati čaše tako da se stvarno naroljala proslavljajući svoj dobitak.

– Nitko me nema na tomboli! – ponovila je nekoliko puta i krenula teturajući prema sobi iz koje sam prisluškiavao. Hitro sam se odmakao od vrata i stao u sjenu.

Nina me nije uopće primijetila. Štucnula je nekoliko puta, promrmljala neki stih o vinu i djevojkama, te doslovce pala u moj krevet. I zaspala, tako da nije mogla odigrati sljedeću igru, koja se zove "Tko prima pacijenta?" ili u drugoj inačici "Tko je dežurni?".

Igra se kad ekipa u noćnoj smjeni želi stvarno zafeštati, a jedan od njih ipak mora obaviti liječnički poziv na prijemu na hitnoj pomoći. Pa koga po nesreći dopadne: liječnika, brata, sestru, čistačicu, domara, ložača, noćnog čuvara... Jedini uvjet je, naravno i bolničke igre su strogo moralne, da dotični, ukoliko nije liječnik, mora imati barem pet godina staža u bolnici kako bi mogao stvarno pomoći pacijentu. Za tog "dežurnog" postoji bijela kuta s pločicom "Doktor Jojboli" i par bijelih klompi broj 44 u koje praktički svi mogu uskočiti. A tko će biti dežuran za vrijeme fešte, bira se naravno idućom igrom koja se zove "Tko će izvući najkraću iglu?". Steriliziranu, vjerojatno.

Događalo se da djeca dolaze na svijet u bolnicama uz pomoć čistačica, jer su liječnik i babica bili na drugom, težem porodu. No, nekada se dogodi i sasvim obrnuto, kao u slučaju moje

dvoje djece, dakle dvaput: dočeka sam ih osobno na ovaj svijet koji i nije nešto, u noćnim smjenama, uz odbor za doček u punom sastavu: liječnik, babica, medicinska sestra, čistačica, žena i ja. Himna nije svirala, ali je zato neki lagani džez standard svirao na Hrvatskom radiju u te sitne sate.

Postoje još i druge bolničke igre, kao na primjer strogo intelektualne "Koliko crvenih krvnih zrnaca imaš?", aproksimacija prije stvarne analize krvi po boji pacijentovog lica ili "Prosjek godina na odjelu", također procjena koja se kasnije provjerava u kartonima pacijenata, a traži i nešto matematičke vještine. "Prognoza temperatura za sutra" pomalo slični na vremensku prognozu u bolnici, a ima i nekoliko igara vještina – "Pikado" sa strelicama od starih šprica punjenih ostacima iz gipsaone ili "Trka s kolicima" punim prljave posteljine, u kojima liječnici uglavnom ne sudjeluju.

Predložiti ću mom obiteljskom liječniku, koji uskoro očekuje vesele penzionerske dane i sprema se pisati knjigu sjećanja "O lijepome u bolnicama" da jedno poglavlje posveti i bolničkim igrama, ili barem sačini njihov katalog za buduće generacije.

Najkraću iglu izvukla je Metka, sestra koja inače radi na ortopediji. Dakle, sprema se prava fešta. Sir i sendviči s ribom i račićima, uskoro će biti zamijenjeni mrsnom hranom, a vino i sadjevec poteći će u još jačim mlazovima. Jedino Metka, pokunjena Metka koju igla nije htjela, mora na svako zvonce iz prijemne sobe skakati do kraja hodnika. Smijeh i dobro raspoloženje širili su se bolnicom, i sâm sam, osim glavobolje, gotovo uživao u atmosferi.

Tada me je, oko ponoći, san počeo načinjati. No, sva tri kreveta bila su zauzeta i nisam imao kuda. Legao sam u srednji, prije nekoliko sati baš meni dodijeljen krevet, u kojem je sad potpuno odjevena već ležala Nina. Na sreću, bila je vitka tako da sam se uspio smjestiti iza nje, a od topline njena tijela i ravnomyernog disanja zaspao sam gotovo trenutno. I ne znam koliko smo dugo spavali tako nesvjesno pripijeni jedno uz drugo, ali probudilo me njeno meškoljenje u snu. Guzom zapetom u napetu kutu draškala mi je kitu koja je postala pomalo bjegunica iz bolničke pidžame. Mislim da mi se nekoliko kapi dragocjene bijele tekućine u polusnu prosulo po plahti na krevetu prije negoli sam uspio ustati i otrčati do toaleta. A da stvar bude gora, netko od pripitih slavljenika se baš u tom trenutku okrenuo i spazio me u bolničkoj pidžami, sa zavučenom rukom u gaće, kako trčim niz hodnik.

Pri povratku u sobu dočekali su me na vratima Franci i Mirko.

– Bi si na ovaj poseban dan nekaj s nama popili? – pitali su obojica u glas.

– Zašto ne?

Tada sam shvatio da sam se našao u najavangardnijoj bolnici u ovom kraju svijeta. Uskoro su liječnici, vlažeći grla najbiranim vinom s Lucijinog brijega u Kamnici, tajna čije kvalitete je u tome da ga njeguje, obrađuje i odgaja žena svojom majčinskom ljubavlju, počeli recitirati poeziju.

Od sve sile hrane kojom su me nudili, uzeo sam upravo onu za koju mi je Metka rekla da je zdrava, okrepljujuća i ljekovita: štajersku zaseku. Masti idu dobro s alkoholima, objašnjavala je, vežu se i kemijski prebijaju, tako da na kraju sve ispadne na dobro.

I stvarno, nakon Venerinog mlijeka, kako su liječnici zvali to vrhunsko vino koje je odnjegovala nježna žena, i sâm sam zapjevao s njima "vse je manje dobrih ljudi, vse je manje dobrih gostiln"...

Nakon pet-šest čaša tog nektara, iznio sam im svoju kućnu teoriju alternativnog liječenja.

– Čujte, gospon dragi, a kaj vi mislite, kaj mi sad radimo?

I tako smo slavili rođenje malog Isuseka, a ja sam istovremeno produbljavao svoje solidno medicinsko znanje. Čisto tehničke stvari, da igle moraju biti čiste, da ne kažemo sterilne, da termostati moraju biti ispravni, posteljina čista, zavoji aseptički, prostori dezinficirani, to je općepoznata informacija, i za trijezne i one manje trijezne.

No, i nadalje je ostalo visjeti u zraku te noći ono drugo pitanje: liječi li bolje lijepa riječ ili štajersko vino? Osobno sam mišljenja da su oboje podjednako učinkoviti. No, sama spoznaja da liječe i vino i lijepa riječ tek je prag ozbiljnog bavljenja stvarima. Vrlo je bitno, i tajna je prava medicine, složit će sigurno svaki liječnik sa mnom, u kojem omjeru ih miješamo.

Smrt u Švedskoj

Nikada prije nisam živio u Švedskoj, ovdje sam došao umrijeti. Tiho i daleko od grada za koji se i danas pitam jesam li mu ikada uopće pripadao. Lete, godine lete. Sedamdeset i druga.

Pretprošle je zime Lucija otišla zauvijek. Napustila me jednog maglovitog, vlažnog prijepodneva dok sam u kuhinji spravljao čaj od vanilije. Sjećam se, ponestalo je meda, namirnice koje je uvijek bilo u kući i prije nego je Lucija pobolijevala; dok sam se vratio do spavaće sobe da je upitam mogu li staviti šećer i malo mlijeka u čaj... Iako čovjek zna i svjestan je da se to jednom mora dogoditi, rijetko kada je spreman suočiti se s trenutkom dolaska smrti. Otišla je bez pozdrava. Njena posljednja rečenica koju mi je uputila drhtavim glasom još je dugo odzvanjala mojom nutrinom: "Molim te, popila bih šalicu čaja."

Kasnije, tijekom sprovoda na njenom rodnom otoku, odlučio sam prodati našu kuću zajedno sa svim pokućstvom. Od osobnih stvari zadržao sam tek koferčić s pismima i fotografijama te nekoliko Lucijinih svilenih maramica. Koliko smo godina proveli zajedno? I što ostaje za nama osim sjećanja?

U to vrijeme, između dvaju velikih ratova, završavao sam svoje studije u Zagrebu. Moj prijatelj i sustanar, Petar M, gospar koji je već šestu godinu mukotrpno studirao pravo po želji svojih roditelja, a zapravo odlično zarađivao preprodajom slika, nakita i starina na relaciji Beč-Pešta-Zagreb-Dubrovnik, i ja, tada apsolvent, živjeli smo bezbrižno. Iznajmljivali smo prostrani stan na Zrinjevcu i zarađivali od usputnih poslova za gospodski život. S medicinskog aspekta, a i općenito, bilo je to sretno razdoblje čovječanstva – lijek za sifilis bio je pronađen, a side još nije bilo na obzoru.

Često sam putovao s Petrom u Beč i Peštu gdje bi on trgovao, a ja kupovao, uglavnom odjeću i medicinske knjige. U zagrebačkim kavanama, gostionicama i kabaretu osjećali smo se bolje nego u miru zrinjevačkog doma. Ponekad bi, najčešće u Pešti, jurišali na javne kuće i dobro se zabavljali. Sjećam se, čak mi je "Kod Ilone" ponuđen i posao liječnika čim diplomiram, a Petar je tada uspio otkupiti nekoliko srebrnih svijećnjaka. On je zarađivao i odlaskom u bordel. Rijetko je koji svjetski trgovac bio ravan dubrovačkom prepredenjaku. I tko zna koliko bi još dugo jurili za sukunjama iz pustolovine u pustolovinu da se u naše susjedstvo, u dno hodnika, nisu doselile dvije mlade djevojke.

Bilo je rano proljeće i cvjetale su tek divlje šljive uz klimave drvene ograde na južnom rubu grada, dok je vrh Medvednice još gdjegdje bio zabijeljen od ostataka snijega. Te tjedne provodio sam uz knjigu i malo izlazio.

Djevojke smo uskoro upoznali. Naš poziv na čašicu cherryja dobrodošlice nisu odbile. Lucija i Greta imale su tada nešto više od dvadeset godina.

– Kakav krasan stan imate! – zausti Lucija.

Uglavnom je Petar vodio razgovor, te posluživao piće i slatkiše, dok sam ja u sebi ponavljao latinske nazive mišića. Teško sam se vraćao u stvarni svijet iz svijeta knjiga i sudjelovao u razgovoru.

– Greta, čime se bavite? Ili baviš...

– Pa... učila sam slikarstvo, privatno, u Parizu. Ali, nije to bilo za mene. Pariz, to je grad gdje je dovoljno samo živjeti.

– Kako...

– A sada pišem roman o Austro-Ugarskoj: plemići, vojskovođe, trgovci, veleposjednici, bankari, umjetnici... ukratko, salonski život – nastavljala je govoriti bez pauze.

– Krasno, a inspiracija? U tvojim godinama...

– Ah, nekada su moja majka i otac tako živjeli. Tetke su pune priča o našem plemićkom porijeklu, koje iskreno mislim da je djed kupio. Da, onda se to tako radilo – imaš novac, kupiš čast.

– A ovo današnje vrijeme? Govore li, žale li za prošlim vremenima, ili...

– Podnose ga odlično! Majka je pokojna deset, a otac se ubio prije četiri godine.

– Oprosti, nisam znao...

– Nema veze, *c'est la vie*.

Ušutio sam. Lucija je bila mnogo tiša i suzdržanija, u govoru, u smijehu i u piću. Te večeri nismo saznali o njoj gotovo ništa osim da radi kao činovnica u banci i da je rođena na najljepšem južnodalmatinskom otoku.

– Zgodničke su susjede, ne? I pri ruci... – zausti Petar nakon što smo otpratili gošće.

– Da, posebno Greta. Vesela je i nasmijana, mislim da to najviše nedostaje današnjim ženama.

– Jasno, nitko neće kip u kući.

– Mogli bi zajedno izaći u subotu...

– Vidi, vidi, pa ti više ne učiš subotom! Otkad to? Otkad mala Gretica svojim štiklicama – tepao je glumeći Petar – prolazi hodnikom...

– A tvoje pravo? Ništa?

– Polako. Mislim da moji dragi roditelji mogu biti zadovoljni... dovoljno sam učio za posao koji ionako neću raditi.

– Da?

– Zar da zbog želje dvoje ostarjelih farmaceuta patim cijeli život? Volim ih, ali odvjetnik... od mene... nikada!

Meni je život ipak bio jednostavniji nego Petru. Zavolio sam medicinu još kao gimnazijalac u Osijeku u stričevoj ordinaciji, no i sâm sam pomalo posustajao, bojeći se diplomiranja. U Slavoniju se nisam želio vratiti, u Beču ili Grazu nije bilo jednostavno dobiti službu, neka zagrebačka bolnica ili eventualno vlastita ordinacija...

U subotu smo izašli s djevojkama. Obišli smo nekoliko gostionica, slušali propovijedi pijanih boema i ispili nekoliko boca. Na rastanku, smijuljeći se, djevojke nas upitaju hoćemo li ujutro s njima na misu u katedralu.

– Sinagoga nam je bliže, i nije takva gužva – dobaci u šali Petar.

Na rastanku sam poljubio Gretu u obraz. Lucija je to popratila čudnim izrazom lica, malom grimasom. Nagnuo sam se i prema njoj, ali mi je ona samo spremno pružila ruku i odzdravila, dok je Petar već spavao stojeći naslonjen na ulazna vrata. Druženja su postala još intenzivnija

kada smo kupili automobil. S polovnim opelom bilo je mnogo jednostavnije odlaziti na izlete u Samobor i na savsko kupalište. Počela su i govorkanja po susjedstvu da smo sigurno špijuni, jer imamo novaca za automobil, a ne radimo kao sav ostali pošten svijet...

Naša veza u četvero bila je zanimljiva, jer ni nakon gotovo pet mjeseci poznanstva nije prerasla u fizičku. Doduše, s naše muške strane postojala je određena nestrpljivost, ali držali smo da treba poštovati tu malu zapreku koju su djevojke postavile kako bi kasnije bilo slađe. Nas dvojica smo komentirali njihove draži, postupke i veselili se novim druženjima.

Do nove spoznaje, kako to obično biva, došli smo slučajno. Te večeri, uz naša najžešća nagovaranja, djevojke nisu pristale izaći. Lucija se opravdala sutrašnjim napornim radnim danom u banci, a Greta glavoboljom. Iako to nije bilo prvi put da smo uljudno odbijeni, Petar je bio deprimiran.

– Mislio sam da smo im zabavni...

– Vjerojatno jesmo, ali znaš žene. I moguće je da stvarno imaju posla... ili glavobolju.

– Idemo sami – poviče Petar – Zagreb nas zove!

Opili smo se brzo, a Petar je cijelo vrijeme ponavljao da smo iznevjereni. Vratili smo se kući nešto prije ponoći i na naše iznenađenje vidjeli ispod vrata naših susjeda svjetlo. Sjeli smo u salon i natočili si po konjak pred spavanje. Petar je bio nemiran.

– A da odem pitati da nam posude svoju pastu za zube? Ili džem od malina?

Šutio sam. Nisam imao snage proturječiti Petru, ali njegovi su prijedlozi bili neumjereni. Trenutak kasnije ugledah Petra kako otvara balkonska vrata i... već je bio u raskoraku između našeg i susjednog balkona s očitom namjerom da preskoči još dva, koja su nas dijelila od prozora Grete i Lucije. Rukom mi dade znak da šutim i krenem za njim. Neprimjetno smo se prebacivali s balkona na balkon. Svi su u susjedstvu odavno spavali; pretpostavljao sam da je to slučaj i s djevojkama, no da su zaboravile ugasiti svjetlo.

Prizor koji smo vidjeli kroz napola navučene zavjese istisnuo je zrak iz naših pluća, proizveo bubnjanje u sljepoočicama i potom ubrzao puls.

Pred nama su, u klupku od ženskih tijela, bile spojene Greta i Lucija. U zagrljajima, dodirima, poljupcima, milovanjima, koja kao da su se događala u nijemom filmu jer prigušene zvukove

kroz zatvorena vrata nismo čuli, njihova golotinja pod lelujavim plamenovima svijeća i prigušenom svjetlu iz predsoblja, bila je božanska igra djeva s otoka Lezbosa. Ruke, leđa, obrazi, prepone, kose: sve se ispreplitalo na velikoj postelji u igri koja je mirno trajala. U jednom trenutku, kao da osjeća prisutnost uljeza, Lucija je dignula glavu i pogledala u našem smjeru, u mrak – poput mačke koja vrebata, a potom jezik spustila natrag na glatku kožu svoje ljubavnice.

Ta spoznaja, do koje smo došli u noći bez mjesečine, samo je pojačala naša sanjarenja o Greti i Luciji.

* * *

U jesen 1938. Greta, u našim druženjima do tada živahniji dio ženskog dvojca, ozbiljno se razboljela. Lucija nam je otkrila da to nije prvi put. Utjecajni rođak smjestio ju je isprva u bolnicu u Vrapču, no kako se stanje i dalje pogoršavalo, premještena je u poznati austrijski sanatorij. Dvije smo je godine redovito posjećivali utroje, a tada je Petar, razmišljajući o vlastitoj sutrašnjici i pred strahom od neizvjesnosti koju donosi rat, emigrirao u Ameriku. Ostali smo prvi put sami, Lucija i ja.

Rat je stigao s proljećem. Više nismo odlazili u sanatorij, bilo je teško otputovati iz zemlje. Preselio sam u manji stan, k Luciji. Tada su stigla dva-tri Petrova pisma iz Detroita u kojima je žalio za domovinom, Jadranskim morem i prijateljima. Pisao je da se vraća za godinu-dvije, čim prestane klanje u Europi i sakupi dovoljno novaca za novi *business*. I da nas voli, kao i Gretu, i da bi želio da smo opet svi na okupu.

Lucija i ja ostali smo zajedno. Zbližili smo se, prirodno i spontano, kao da su Petar i Greta bili neka nevidljiva prepreka našoj vezi. Često smo vodili ljubav na onoj postelji na kojoj sam prije pet godina vidio najljepša i najnježnija ljubavna milovanja. Petrovi su mi pak brižni roditelji, znajući za moje židovsko porijeklo i nedaće koje ono donosi, na ime svoga sina krivotvorili isprave u Dubrovniku početkom rata. Tako sam, zahvaljujući posuđenom prijateljevom identitetu, preživio rat u Zagrebu uz Luciju.

Petar se javljao pismima iz Amerike, obično oko Božića, i slao pakete. U domovinu se do danas nije vratio. Greta je tijekom rata nestala negdje u Austriji; bolničke knjige bile su uništene krajem rata, a Crveni križ tražio je milijune izgubljenih osoba. Nikada nismo ništa saznali o njenoj sudbini...

... Hrvatska. Prelijepa zemlja bez kontinuiteta, puna vruće krvi, u kojoj je teško moguće da ijednu generaciju zaobiđe rat, progon ili tuđina. A najteže je stalno gubiti ljude...

... Zima ovdje dugo traje. U švedskim noćima, sasvim blizu, no ipak s toplije strane Polarnice, pišem svoj dnevnik izbledjelih sjećanja. I ovo zapisah noću, dok su se od hladnoće u šumama okruga Överkalix lomili borovi, i olakšah dušu.

Veliki kuhar

Filipa svi pamte kao vrijednog studenta. Ispite je gotovo redovito polagao u ljetnom roku, da bi preko najtoplijeg dijela godine, kad su ostali mislili u prvoj brzini, mogao proučavati knjige za koje je on mislio da su važne za "njegov" studij. S profesorima je vješto polemizirao još od bruceških dana i uvijek imao svoj stav. Kolege su obožavale njegovo pedantno ispravljanje profesora pri citiranju Aristotela (naizust, naravno na starogrčkom, navodeći nerijetko i po koji europski prijevod, tek usporedbe radi), duge argumentacije logički besprijeekorno izvedene i njegovo lingvističko znanje. Filip, kojega nikada nisu viđali u društvu žena, poznao je podjednako dobro hebrejski, latinski i grčki od klasičnih, te engleski, njemački i francuski od modernih jezika. Kažu da je na trećoj godini iz inata, za četiri mjeseca, naučio ruski, češki, poljski i mađarski da bi dokazao profesoru kako je marksistička teorija prerano htjela zaživjeti i to na krivom mjestu. Do kraja studija Filip je preveo desetak romana i nekoliko klasičnih filozofskih djela, prijevoda s kojima se ni dugogodišnji profesori nisu osjećali sigurnima uhvatiti u koštac. S dvadeset i dvije godine, tri mjeseca i osamnaest dana, završio je studij filozofije i lingvistike, a nedugo zatim i magistrirao. S dvadeset i pet godina, doktorirao je briljantno malo poznatom temom o srednjovjekovnoj hrvatskoj hermeneutici kao najmlađi na sveučilištu. Svi su govorili: Pred njim je velika karijera!

Neumorno je Filip radio, pisao članke, prevodio, komentirao, uređivao edicije, učio jezike. Svake godine ovladao bi s dva nova jezika i odmah pokušavao svoje misli uobličiti u njima. Napisao je zapažen članak o filozofiji jezika, kojom se inače nije posebno bavio, kažu da je počeo pisati s obje ruke i to paralelno, lijevom arapski ili hebrejski, a desnom obično njemački. Filip nije držao to nečim posebnim već jednostavno mentalnom higijenom! Kolege su bile uvjerenе u njegovu genijalnost i bio je vrlo štovан, unatoč svojoj nekomunikativnosti i povučenosti. Nitko nije znao gdje on zapravo živi, rijetko je koga pozivao na kavu ili čaj, a kamoli kući.

Ljudi su samo mogli zamišljati kako izgleda njegova radna soba, njegovi roditelji i je li ikada poljubio djevojku. Do svoje tridesete Filip M. je postao uvaženі intelektualac i stručnjak, pozivan već i na sastanke Akademije.

A onda je pukao! Čuo sam da se to dogodilo u Zagrebu, na svečanoj večeri s brazilskim kolegama koji su obilazili naša sveučilišta. Pričalo se o svemu i svačemu uz večeru, a pamte da se Filip jedući svoj desert, čokoladni puding s biskvitom i višnjama, uzviknuo na francuskom: - To je to! To je bitak! Hrana!

Istrčao je Filip sa smiješkom na licu, nimalo ne brinući za društvene norme, ostavljajući začuđene kolege za stolom. Te večeri više ga nitko nije vidio. Drugo jutro pojavio se Filip, sav raščupan s tamnim podočnjacima, na Institutu za filozofiju. Bio je ozaren, glasno je pozdravljao kolege i mahao smotuljkom papira.

- Tu je, tu, napisao sam "Nacrt za filozofsku kuharicu"! - vikao je Filip.

Isto jutro zatražio je od direktora Instituta slobodnu studijsku godinu, on koji je dolazio na posao i vikendom i praznikom i blagdanom! Naravno, nitko mu nije mogao osporiti to pravo. Svoj "Nacrt" Filip je odnio u Akademiju i predao ga na čitanje. I odmah potom otrčao je kući i počeo pisati, po svom mišljenju, najvažniju knjigu dvadesetog stoljeća: "Filozofsku kuharicu".

Isprva, nije se mogao odlučiti na kojem jeziku da napiše svoje životno djelo. Počeo je na hrvatskom, pa nastavio na njemačkom, a onda zaključio da je najbolje da svako poglavlje zamišljene "Kuharice" napiše na jeziku za koji drži da je najpogodniji za tu problematiku. Uzalud su ga kolege dobronamjerno opominjale da će time izgubiti publiku, jer malo je vrhunskih jezikoznanaca koji bi mogli pratiti takovo pisanje. Zapravo, Filip uopće nije bio svjestan da u Europi postoji najviše još petero ljudi sposobnih zadubiti se u djelo pisano na sedamnaest jezika. No, naš Filozof 20. st. time se nije opterećivao; ta, čemu podilaziti ljudima koji ionako znaju manje?

- Neka nauče - mislio je Filip.

U proslavu, pisanom na perzijskom Hajjamova doba u osmercima, Filip je sažeo svoje misli o odnosima moći, dominantnoj kuhinji i prema tome dominantnoj filozofiji antike. Kao motto stavio je: "Reci mi što jedeš, pa ću ti reći kakav si čovjek!" U pregledu grčke kuhinje posebno se zadržao na Pitagorejskom savezu i njihovoj zaokupljenosti pijetlovima i grahom. Grah, nazvan kraljem želuca i dobre probave, dobio je cijelih trideset stranica! Filip je komparirao starovjeka i novovjeka jela od graha, posebno se osvrnuvši na hrvatsku filozofsku baštinu kajkavskog izraza. Čak je naš učenjak uveo i posebnu logičku notaciju kojom bi opisao sve moguće recepte bazirane na grahu i dodacima. (Vrlo pojednostavljeno: $Grah^* (x 1 - 5 / 3)$ sve potencirano, gdje je $x =$ ričet, zelje, repa, slanina, buncek, tijesto, itd.) Kao prvi u svijetu, uveo je boje u logiku! Na poznatu anegdotu o Kantu, prema kojem su sugrađani navijali sat, Filip je bacio sasvim novo svjetlo. Anegdota je istinita, osim da se to nije događalo baš svaki dan. Naime, Kant je ponedjeljkom jeo grah-salatu, tako da je utorkom bilo bolje ne izaći naviti sat ili to činiti zaštićen u vlastitoj dnevnoj sobi, naravno zatvorenih prozora. Poglavlje o grahu završava žaljenjem zbog gubitka svitaka Aleksandrijske biblioteke za koju Filip vjeruje da je sadržavala cijeli odjel s posebnom notacijom i klasifikacijom o jelu

bogova. Srednjovjekovna kristološka tematika vrtjela se oko boje hostije, gledane iz perspektive suvremene filozofije. Od kojih se vrsta brašna sve izrađivala, koji su bili postupci i zašto. Osobno me se dojmila rasprava o Heideggeru, iako se bojim da je nisam najbolje razumio zbog teškoga njemačkog kojim je pisana. Bitak i tubitak, zapravo su svedeni na dvostruki koncentrat rajčice i svježu rajčicu. Kuhanje i filozofiranje ontološki su istovjetni. Estetičke su se pak teme iscrpljivale problemom zlatnog reza i razreza kroz povijest kuhinja. Filip je vatrenom sistematičnošću, nadmašujući čak i uporno-dosadnog Hegela, postavljao nova i nova pitanja i nove i nove probleme. Završetak "Filozofske kuharice", sasvim neočekivano, napisan je engleskim, "barbarskim" jezikom za filozofiranje. Posljednje poglavlje nosi naslov "Granice moga svijeta su granice moga jezika". Filip tvrdi da je Wittgenstein zapravo aludirao na jezik kao organ osjeta i mislio na slasti koje nam dopiru do mozga dok preko jezika prelaze izabrane namirnice. Problem je, tvrdi Filip, što je predavanje Wittgenstein držao pod utjecajem alkohola, izmučen od letova avionom i stalnog putovanja željeznicom. Wittgenstein je, kako je poznato, uvijek mislio na svom bečkom njemačkom. Tako je jedan *lapsus linguae* na stranom jeziku uzrokovan umorom, kombiniran s tupim američkim studentom-zapisivačem, koji nije shvaćao o čemu se radi i nije potpitanjem provjerio misao svog predavača doveo do velike zablude novije filozofije.

Filip M. je svoje djelo napisao za nepunih šest mjeseci. Kolege su ljubazno mjesecima iščitavale (naravno, koliko im je to njihovo znanje dopuštalo) 783 stranice najbitnijega filozofskog rukopisa dvadesetog stoljeća, ali zapravo nitko od njih nije razumio o čemu se tu radi, a kamoli o tome razgovarao s autorom. I s objavljivanjem "Filozofske kuharice" nastali su silni problemi. Naime, bilo je nemoguće naći recenzente, lektore i korektore, a sredstava da se raspiše međunarodni natječaj za devet lektorski nepokrivenih jezika odnosno narječja nije bilo. I tako, iz mjeseca u mjesec, dok napokon Filip nije izgubio strpljenje. Kažu da je toga dana došao u redakciju svoje izdavačke kuće i nakon što su ga uljudno obavijestili da je stanje oko pripreme njegova životnog djela nepromijenjeno, Filip je na sočnom mađarskom provalio petominutnu bujicu psovki. Odlazeći kroz vrata pamte da je rekao: - Preveć znanja, odeš v sranja!

Veliki Tragač više uopće nije dolazio u Akademiju, Institut ili Sveučilišnu biblioteku, mjesta gdje se inače svakodnevno pojavljivao. Dao je otkaz i pismeno obavijestio Hrvatsko filozofsko društvo da se odriče svoga članstva, a pisma sličnog sadržaja poslao je na još desetak uvažениh adresa. Nestao je iz profesionalnog života...

Posljednje što sam čuo o mojem starijem kolegi Filipu M. jest da je nekoliko puta viđen na Dolcu kako raspravlja s prigorskim seljankama o značaju svježeg kravljeg sira i prehrani stoika.

Tkači snova

Zime na sjeveru Perzije kao da puno sporije otimaju noć od svjetla. Početak tih dugih sumraka najavljuje život u seoskom miru. Vrijeme je to kada stanovnici ovih krajeva stotinu dana ne prelaze međe svojih sela. I tako već vjekovima. Mrak, ušuljan u svaki zakutak planine, tek je gore, na nebu, pustio zvijezde da sjaje. A tmina, povazan vezana uz mrtvilo, samoću i hladnoću, ovdje ima sasvim drugačije značenje. Znao je to i Amjad dok je mokrio u provaliju, a slaba mjesečina njegovoj tekućici davala boju rastaljenog srebra. Omirisavši južni vjetar koji je nosio oteški vonj netom prženih pistacija pomiješan s tek ponegdje naslućivanim mirisom parfema od ranoubranog jasmína pomisli: Provest ću najmirniju zimu u životu.

Poput starog lovačkog psa, slijedeći izoštren njuh, zaputio se prema selu. Vješto je žurio odajući svojom sigurnošću da je već mnogo puta prošao tom stazom.

Zakucao je, nakon šest, ili možda ipak sedam godina, o prag roditeljskog doma. A iznutra, iz dubine ču se snažan očevo glas.

- Koga ima? Tko je tamo?

- Amjad, oče, Amjad.

Slapovi svjetla raspršili su se u mrak, a otac i sin, obojica blago orošenih očiju, sudariše se u zagrljaju na otvorenim vratima. Valovi topline što su dopirali iz kućerka na tren povrate davno zagubljena Amjadova sjećanja. Prostruji mu kroz glavu dan kada je s ocem prvi put otišao u lov, prisjeti se završetka škole, rođenja sestri blizanki i bezbrižnih dana dječastva.

- Da, tko od nas nije imao sretno djetinjstvo živi uzalud - pomisli pamteći točno svaku boru očeva lica na dan kada je otišao iz sela.

A onda iznutra pozva majka, ganutim, gotovo plačnim glasom da uđu. I krenuše redom brat, majka, pa starija sestra i mlađe sestre, pitati Amjada zasjelog pokraj ognjišta o dalekim krajevima, drugačijim ljudima i običajima koje je upoznao, o njegovu naukovanju, o životu u dolini, o bogatstvu trgovaca i ljepoti gradskih žena, o čudima sa svih strana svijeta koja se mogu vidjeti za nekoliko novčića i još koječemu... Amjad je pričao sa strašću cijelo vrijeme mašući rukama, gotovo glumeći, i bijaše pritom netremice praćen čas razrogačenim dječjim očima i novosti željnih ušima, čas u čudu otvorenim ustima ili pak odobravajućim kimanjem glavama. Od silnih priča i dogodovština, koje će još tjednima biti jedina promjena tišine svakodnevice, razdragana, ponovno okupljena obitelj zaboravila je sina putnika nahraniti dok sam Amjad nije upitao ima li što za večeru. Ustrčāše se odjednom u smijehu ženskinje, pa brže-bolje donesu bratu lepinjica, slanog sira i divljeg planinskog luka. Majka pristavi ponoćni čaj i tiho zijevnu.

- Dakle, vratio si se da sebi nađeš poštenu ženu u rodnom kraju - napokon progovori otac.
- Ne - odvrati mladić - vratio sam se da načinimo najljepši sag ikada viđen ljudskim okom.
- Mi? - začudi se otac.

- Da, naše selo. Sjećaš li se djedovih priča kako su se u doba njegove mladosti sva sela okruga natjecala tko će veći, ljepši i neobičniji sag istkati do proljeća? Putom ovamo prošao sam sela prije stodnevice, no nitko mi nije odgovorio hoće li prihvatiti izazov... Izgleda da se vremena mijenjaju. Ali nije važno, drugoga je lako pobijediti, a najteže je pobijediti samoga sebe!

Ne bješe ocu drago što mu sin ne misli o nasljednicima, no s druge strane, barem će vidjeti kakve je sin škole polazio i je li bolji od djeda, nadaleko poznatog majstora koji je zimi običavao spavati gol umotan u nedovršene sagove da ih bolje osjeti. Za nekoliko dana otpočeše rad...

Sa svakim zalaskom sunca, sakupljaše se tkači u seoskoj kući. Živjeli su sada oni dva života; onaj dnevni, svakidašnji u krugu obitelji, i noćni, prepun strasti i druženja, priča i legendi, istina i maštarija, paleći ponekad i koju lulu hašiša. Sakriveni velom dugih zimskih noći raspredali bi svoje misli izvučene iz već pomalo prašnjavih labirinata sjećanja. Djeca bi obično raznosila čaj, crni, gruzijski, koji je bistrilo poglede i činio ruku sigurnijom, a žene osim što su vješto usukavale niti, miješajući prema Amjadovim uputama kozje i ovčje u tajnim omjerima, pripremale su najsočnije slastice. Radilo se polako, kakav je oduvijek bio i ritam života ovdje. Ispočetka, Amjad se često znao uhvatiti kako naređuje mnogo starijima od sebe kojim redom trebaju raditi, kako dodatno ojačati potku, koje uzlove upotrijebiti, mudrovao o bojama... Suseljani su slijedili njegove zamisli iako je stari način na koji se ovdje radilo bio drugačiji, a kako je posao napredovao i sami su počeli pitati. Hussein, dobroćudan proćelav starčić, upitao je gledajući kroz okno jutarnje rumenilo prije odlaska na počinak, hoće li sag, poput molitvenih serdžada, nositi kakove poruke. Amjad je samo zijevnuo rekavši:

- Aaahhhmmm, vidjet ćemo kad bude vrijeme.

Na putu u proljeće tijekom dana često bi u toploj postelji Amjad imao vizije koje bi odmah iste noći pričao tkačima. Oni su bili podjednako dobri slušači i pripovjedači, marljivi radnici i iskreni drugovi. Nakon svakodnevnoga dvomjesečnog suživljavanja, ljudi su se počeli upoznavati na način na koji to nisu ni slutili da mogu. Počeli su sanjati iste snove. Primijetili su to prvi put kada je Aboud pričao svoj san nadajući se da će njegova neobičnost začuditi ljude. Prekinuli su ga s isprikom da već znaju završetak, koji je usput rečeno, bio vrlo osebujan. Isprva im je bilo čudno, ali nakon nekog vremena prihvatili su to kao normalno

stanje. Kako je rad na sagu napredovao sve su manje govorili, a sve su se bolje razumjeli. Spoznali su da probdjevenim noćima zapravo slave dan, da je vatra, simbol svjetla i čistoće, osnova njihove stare i iskonske vjere, da je Bog htio da oni žive u ovim planinama i da je tu njihovo mjesto... Farouk, Amjadov otac, tek je sada, kada je ostalo ne više od pet dana tkanja do okončanja posla, postao svjestan sinovljeve genijalnosti. Ponosio se svojim "krvi i mesom" dok je ovaj napamet, bez ikakvih bilješki i podsjetnika usmjeravao napore čvrstih gorštačkih prstiju i odgovarao kako utkati najsloženije elemente.

- Cijeli svijet je u njegovoj glavi - sve češće bi zadovoljni Farouk mrmljao svojoj ženi Sorayi.

I konačno, polako, kao spora rijeka koja se valja svome moru, došla je noć u kojoj su završili sag. Bila je to vedra zvjezdana noć koju svi tkači pamte. Šutke su istkali posljednje centimetre svoga tkanja, a zatim, mimo običaja ne davši velikom sagu imena, probdjeli noć, i djeca i mladi i starci. Svi su bili zajedno, ali mnogo manje uzbuđeni od trgovacâ koji su im mjesec dana kasnije nudili golemo bogatstvo za njihov trud. Brzo se o veličanstvenosti saga nadaleko pročulo, sve do Damaska, Bombaya i Samarkanda. Pričalo se o njegovim šarama, analizirale boje i njihovo pretapanje, tražila skrivena značenja tako da su neki u njegovim ornamentima čak vidjeli sazviježdâ zimskog neba nad Perzijom, pitalo za majstore koji bi možda mogli ponoviti takvo tkanje. Nagadali su ljudi o liku Amjada, tvorca "Plamtećeg", kako su sag u međuvremenu prozvali trgovci koji su voljeli ponavljati anegdotu prema kojoj je neki visoki državni činovnik, a u slobodno vrijeme veliki ljubitelj umjetnosti, pao u nesvijest od ljepote i uzbuđenja kada je vidio valove tkanja na oštrom proljetnom zraku. I što je vrijeme više odmicalo priče o sagu bile su fantastičnije, od uha do uha dopunjavane novim detaljima. Jedino što nitko nije shvaćao bilo je zašto siromašni seljaci, kad je slava ionako njihova, ne prodaju skupo svoj sag trgovcima i s dobivenim novcem mirno požive. No, nitko nije znao da su u ljepotu saga Amjad i njegovi tkači utkali i svoje snove. A snovi se ne prodaju, zar ne?